



Sygn. akt III UK 134/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. N.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G.
o przeliczenie emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 9 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 5 stycznia 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. (dalej również jako ZUS lub organ rentowy) odmówił K. N. (dalej również jako: wnioskodawczyni lub ubezpieczona) prawa do emerytury.

Ubezpieczona złożyła odwołanie od tej decyzji.

Wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2017 r., sygn. akt VI U [...], Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. – w sprawie, jak to wskazano w komparycji wyroku, z odwołania K. N. od decyzji z dnia 5 stycznia 2017 r. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G. o przyznanie emerytury – zmienił zaskarżoną decyzję ZUS z dnia 5 stycznia 2017 r. znak: [...] w ten sposób, że zobowiązał pozwanego do ustalenia wysokości emerytury K. N. przy zastosowaniu 24% części kwoty bazowej (części socjalnej) obowiązującej w dniu 25 listopada 2016 r.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego ZUS zaskarżył apelacją.

Wyrokiem z dnia 9 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...], Sąd Apelacyjny w [...] – w sprawie, jak to ujęto w komparycji wyroku, z wniosku K. N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. o przeliczenie emerytury – oddalił apelację.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną. W skardze – opartej na pierwszej podstawie kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 21 ust. 2 pkt 1, art. 27, art. 46 ust. 1, art. 53 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.) przez przyjęcie, że: - emerytura ubezpieczonej po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego nie może być postrzegana jako nowe świadczenie; - w przypadku ubezpieczonej urodzonej po 31 grudnia 1948 r. i uprawnionej do wcześniejszej emerytury, istnieje możliwość obliczenia wysokości emerytury, o którą wystąpiła po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego, według reguły przewidzianej w art. 53 ust. 4 ustawy.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej wskazano, że w ocenie organu rentowego niniejsza sprawa nie jest sprawą o przeliczenie emerytury i przyznania ubezpieczonej w wyniku tego przeliczenia wyższego świadczenia emerytalnego, bowiem wniosek ubezpieczonej dotyczył przyznania emerytury z art. 27 ustawy emerytalnej i stanowiąca przedmiot odwołania wnioskodawczyni decyzja ZUS z dnia 5 stycznia 2017 r. dotyczyła odmowy przyznania prawa do emerytury z art. 27 ustawy emerytalnej.

ZUS wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji albo Sądowi drugiej instancji. Gdyby Sąd nie uwzględnił wniosku, o którym mowa w pkt 1 skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty tj. oddalenie odwołania, stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c. Ponadto skarżący wniósł o zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd ocenia prawidłowość decyzji organu rentowego według stanu istniejącego w dacie wydania decyzji. Mimo, że sąd ubezpieczeń społecznych rozpoznaje sprawę merytorycznie na nowo, to jednak jako organ kontrolny wobec organu rentowego ma obowiązek odniesienia się do stanu rzeczy istniejącego w dacie wydania decyzji. Z tej przyczyny obowiązująca w "klasycznym" procesie cywilnym reguła wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy, doznaje wyjątku w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ze względu na jego szczególny, odwoławczy charakter (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2014 r., II UK 76/14, LEX nr 1777882). Zasada, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie - art. 477⁹ k.p.c., art. 477¹⁴ k.p.c., nie oznacza, że sąd ubezpieczeń społecznych jest związany materialnoprawną podstawą wskazaną w decyzji organu rentowego. Kontrola zaskarżonej decyzji nie ogranicza się do zbadania prawidłowości kwalifikacji prawnej przyjętej przez organ rentowy, ale polega na zbadaniu materialnoprawnej podstawy roszczenia zawartego w odwołaniu, odnoszącej się do stanu prawnego z dnia wydania decyzji (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., III UK 84/15, LEX nr 2023932 oraz z dnia 9 maja 2019 r., I UK 60/18, niepublikowany).

W przedstawionym aspekcie wyrok Sądu pierwszej instancji powinien odnosić się do treści decyzji ZUS z dnia 5 stycznia 2017 r. znak: [...].

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, że ani w aktach sprawy, ani w aktach ubezpieczeniowych ZUS, nie ma tej decyzji, co uniemożliwia precyzyjne zweryfikowanie przedmiotu sprawy.

Z odpowiedzi organu rentowego z dnia 23 stycznia 2017 r. na odwołanie ubezpieczonej od decyzji ZUS z dnia 5 stycznia 2017 r. wynika, że przedmiotem sporu w niniejszej sprawie jest decyzja organu rentowego o odmowie przyznania K. N. prawa do emerytury.

Również ustalenia Sądu pierwszej instancji wskazują, że decyzja z dnia 5 stycznia 2017 r. dotyczyła odmowy prawa do emerytury. Taki też przedmiot sprawy został wskazany w komparycji wyroku tego Sądu, jednak sentencja wyroku nie odnosi się do przyznania prawa do emerytury, ale zobowiązuje ZUS do przeliczenia części socjalnej emerytury.

Wyrok Sądu drugiej instancji oddalił apelację ZUS w sprawie przeliczenia emerytury. W uzasadnieniu tego judykatu Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie były kwestionowane ustalenia faktyczne, z których wynika, że ubezpieczona, urodzona 22 października 1953 r., wystąpiła w dniu 8 grudnia 2008 r. do ZUS z wnioskiem o ustalenie prawa do emerytury w wieku obniżonym. W wyniku rozpatrzenia tego wniosku organ rentowy w decyzji z dnia 31 grudnia 2008 r. przyznał K. N. prawo do emerytury na podstawie art. 29 w związku z art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.; dalej również jako ustawa emerytalna). Wypłata świadczenia została zawieszona z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia. Ponowne ustalenie wysokości i wznowienie wypłaty emerytury nastąpiło od dnia 1 stycznia 2009 r. na podstawie decyzji z dnia 12 stycznia 2009r. W związku z kontynuowaniem zatrudnienia po przyznaniu prawa do emerytury, na wnioski ubezpieczonej organ rentowy dokonywał przeliczeń świadczenia na podstawie art. 112 ustawy emerytalnej.

ZUS w decyzji z dnia 29 kwietnia 2014 r. przyznał wnioskodawczyni (na jej wniosek) prawo emerytury na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej od dnia 22 lutego 2014 r. tj. od osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Emerytura

ustalona w tej decyzji została zawieszona z uwagi na fakt, iż była w niższej wysokości od dotychczas pobieranego. Organ rentowy kontynuował wypłatę świadczenia dotychczas pobieranego.

Na wniosek ubezpieczonej organ rentowy w decyzji z dnia 25 października 2016 r. dokonał przeliczenia emerytury na podstawie art. 112 i 26 ustawy emerytalnej świadczenie w dalszym ciągu pozostało zawieszone z uwagi na fakt, iż okazało się mniej korzystne. W dniu 24 listopada 2016 r. ubezpieczona wystąpiła z wnioskiem o wycofanie wniosku złożonego w organie rentowym o ponowne ustalenie wysokości emerytury, dlatego decyzją z dnia 19 grudnia 2016 r. organ rentowy umorzył postępowanie.

W dniu 25 listopada 2016 r. K. N. wystąpiła z wnioskiem o ustalenie prawa do emerytury. Wskazała dodatkowo, iż wnosi o przyznanie emerytury według starych zasad po przepracowaniu 30 miesięcy.

ZUS w decyzji z dnia 5 stycznia 2017 r. odmówił wnioskodawczyni prawa do emerytury z art. 27 ustawy emerytalnej, gdyż nie jest ona osobą urodzoną przed dniem 1 stycznia 1949 r.

Sąd Najwyższy uznał, że przy takich ustaleniach faktycznych Sąd pierwszej instancji oraz Sąd Apelacyjny były zobligowane do odniesienia się do rozstrzygnięcia decyzji ZUS dotyczącego odmowy przyznania emerytury, jako podstawy późniejszego ewentualnego przeliczenia wysokości emerytury. Jednak wyroki te nie odnoszą się w ogóle do tak przedstawionej decyzji ZUS (nie zawierają orzeczenia w sprawie prawa do emerytury z art. 27 ustawy emerytalnej).

W wyrokach tych pominięto treść art. 27 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a zwłaszcza warunek dotyczący urodzenia przed dniem 1 stycznia 1949 r.

Ponieważ nie ma w aktach sprawy spornej decyzji ZUS z dnia 5 stycznia 2017 r. nie można ustalić, czy decyzja ZUS dotyczyła (wywołującej wątpliwości) subsumcji art. 53 ust. 1, 3 i 4 ustawy emerytalnej. Z ustaleń Sądów również nie wynika, aby wyżej wskazana decyzja ZUS dotyczyła ustalenia wysokości emerytury. W tym kontekście rozstrzygnięcie Sądów mogło dodatkowo wykraczać poza treść decyzji ZUS, co stanowiłoby naruszenie procedury w sprawach ubezpieczeniowych.

Sąd nie może bowiem – co do zasady - orzekać o roszczeniu, które nie było przedmiotem decyzji organu rentowego.

Sąd Apelacyjny w swej ocenie prawnej skoncentrował się na decyzji z dnia 31 grudnia 2008 r. dotyczącej emerytury wcześniejszej z art. 29 w związku z art. 46 ustawy emerytalnej, uznając, że jest możliwe jej przeliczenie po przepracowaniu 30 miesięcy, zaś w tej ocenie pominął decyzję z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie przyznania wnioskodawczyni prawa do emerytury w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego wynoszącego 60 lat i 4 miesiące (emerytury na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej) oraz podstawę prawną wypłaty jednego z dwóch świadczeń (na przykład art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej).

Na marginesie można wskazać, że wprowadzie art. 53 ustawy emerytalnej, ustalający formułę wymiaru emerytury w tzw. systemie zdefiniowanego świadczenia, jest zawarty w rozdziale 4 ustawy emerytalnej „Ustalanie wysokości emerytur, o których mowa w art. 27-50e”, to jednak prezentowane jest stanowisko, że art. 53 ustawy emerytalnej jest stosowany do ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. oraz tylko do tych ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy do 31 grudnia 2008 r. spełnili warunki nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, do wcześniejszej emerytury, do emerytury kolejowej i do emerytury nauczycielskiej (por. Komentarz do art. 53 ustawy o emeryturach - Karina Jankowska, Inetta Jędrasik-Jankowska). Dodatkowo zwrócić można uwagę, że na ustalenie wysokości emerytury z art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej mógł mieć też wpływ ewentualny wniosek złożony po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie P 20/16 (OTK-A 2019/11).

Rekapituluując, biorąc pod uwagę, że skarga kasacyjna kontestuje zaskarżony wyrok w kwestii prawa do emerytury (z art. 27 ustawy emerytalnej), w aktach sprawy nie ma spornej decyzji ZUS z dnia 5 stycznia 2017 r. (nie wiadomo, czy Sądy dysponowały tym dokumentem), a ustalenia zaskarżonego wyroku nie pozwalają na precyzyjne ustalenie, czy decyzja ta dotyczyła także możliwości przeliczenia wcześniejszej emerytury na podstawie art. 53 ust. 3 i 4 ustawy emerytalnej, uniemożliwia to skuteczne przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. Z tych względów konieczne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie

sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu (art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 k.p.c.).